

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก*

AGRO - TOURISM OF WANGSAIMABCHANG COMMUNITY, BANNA
SUBDISTRICT, BANNA DISTRICT, NAKORN NAYOK PROVINCE

รัชฎาพร บุญเรือง

Rachadaporn Boonruang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: utapao.dr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาวบ้านร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยการจัดกิจกรรมในรูปแบบของฐานการเรียนรู้โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชนมากขึ้นเพื่อได้สัมผัสกับธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ และการประกอบอาชีพการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ชุมชนร่วมกันพัฒนาให้เกิดเป็นฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐานคือ 1) ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางจากน้ำมันข้าว 3) ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน 4) ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นเพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน โดยมีตลาดประชารัฐเป็นสถานที่ขายผลผลิตการเกษตรจากชุมชน การขายอาหารพื้นบ้านแบบชุมชนวิถีไทยเพื่อการอนุรักษ์อาหารไทยพื้นบ้าน การเปิดร้านค้าเฟก้าแพกิจกรรมบ้านควายสอนคนเป็นการสอนการทำนาปลูกข้าวแบบวิถีไทยโดยใช้กระบือทำนาแทนรถไถ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากประสบปัญหาสถานการณ์โควิด - 19 ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องปิดตัวลงเนื่องจากชาตินักท่องเที่ยว

* Received 17 January 2021; Revised 17 March 2021; Accepted 21 March 2021

เป็นเวลานาน เมื่อสถานการณ์โควิด - 19 คลี่คลายลง กลุ่มชาวบ้านจึงร่วมมือกันฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

คำสำคัญ: รูปแบบกิจกรรม, วิสาหกิจชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง, จังหวัดนครนายก

Abstract

The objectives of this research article were to study the present activities condition of agro -tourism of Ban - Wangsaimabchang community. This is a qualitative research. The data were collected by the analysis of documents, observation form, and in-depth interview. The 15 key informants were community leaders, government officers, community people, and tourists. The results revealed that the community people in collaboration have developed agro - tourism in the community by organizing knowledge centers those followed the concept of sufficient economy. The centers created activities which aimed to draw more tourists to visit the community by ways of undisturbed nature, agricultural ways of life, culture and tradition. The community knowledge centers consisted of 4 centers; 1) foundation of knowledge on agro - tourism, 2) foundation of knowledge on rice milk cosmetics, 3) foundation of knowledge on the production of local food products, 4) foundation of knowledge on Home Stay group. The community people joined hands to create more jobs in order to increase opportunities for household income earnings. The community market place is used to sell local agricultural products, local food for the preservation of authentic typical Thai food, coffee houses, and Ban - Kwaisaonkon which displayed ancient way of rice farming by using buffalos instead of a tractor. The activities attracted many tourists but due to the pandemic Covid - 19 all activities were forced to be shut down. Recently the situation of the pandemic has been getting better; hence the community people are restoring the agro - tourism activities in order to attract the future eco-tourists.

Keywords: Activity Model, Community Enterprise, Agro - tourism, Wangsaimabchang Community, Nakornnayok Province

บทนำ

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนพยายามหาแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทย เนื่องจากภาคการเกษตรยังพบปัญหาเกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ ส่งผลทำให้คนรุ่นใหม่หันหลังให้อาชีพเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่มองว่าอาชีพเกษตรกร เป็นอาชีพที่ลำบากให้ผลตอบแทนต่ำ และมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งทางรัฐบาลพยายามส่งเสริม พัฒนาและผลักดันภาคการเกษตรหลายด้าน โดยในปี 2559 รัฐบาลมีนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรแบบเดิม ให้เป็นการเกษตรแบบใหม่ที่เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลผลิตของตนเอง โดยการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยพัฒนาภาคการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น (จิรนนท์ เชมชันธ, 2561) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro - Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวชนิดหนึ่งที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมให้ความรู้ เพลิดเพลินกับความสวยงาม เยี่ยมชมและชื่นชมความสำเร็จของการทำการเกษตร และการเรียนรู้ประสบการณ์ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น โดยกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ กิจกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นกิจกรรมหลัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริม (Toomhirun, C., 2013)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพื้นฐานของการเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีทรัพยากรการเกษตรที่หลากหลาย สภาพภูมิอากาศที่มีความแตกต่างกันในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยส่งผลให้มีการทำการเกษตรที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภาคตะวันออกมีปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมามากทำให้เหมาะกับการทำสวนผลไม้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และการทำสวนสมุนไพร สภาพวิถีการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกรรมของคนในท้องถิ่นเสมือนเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเยือนได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นรากฐานของคนไทยที่นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวชม พักผ่อน ทำกิจกรรม ศึกษาความรู้ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน รวมถึงวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เพราะกิจกรรมทั้งหมดสามารถนำมาเป็นจุดขาย สามารถนำเสนอขั้นตอนในการผลิตและให้ความรู้ต่าง ๆ ทางภาคเกษตร ตลอดจนสามารถจำหน่ายสินค้าการเกษตรและสินค้าชุมชนได้ด้วย ทำให้นอกจากส่งผลดีต่อเกษตรกรแล้วยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวที่ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติเข้ามาท่องเที่ยวอีกด้วย (Na Songkhla, T., 2011) นอกจากนี้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาผสมผสานกันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันได้ นอกจากนี้ความร่วมมือและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

ขณะที่ประเทศไทยเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีผลิตภัณฑ์หลัก ๆ ในจำนวนองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถแตกเป็นประเภทกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้ถึง 8 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวทางเรือ และการท่องเที่ยวในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม, 2557) ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกว่า 1,215 แห่ง ประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวชุมชน 969 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวของส่วนราชการ 87 แห่ง และ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 163 แห่ง และในอนาคต คาดว่าจะมีการเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีกร้อยละ 5 โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยว 5 ประเภท ได้แก่ 1) การกสิกรรมเที่ยวชมสวนดอกไม้ สมุนไพร ไม้ประดับ 2) ป่าไม้ เยี่ยมชมสวนป่าธรรมชาติและสวนป่าที่เกษตรกรปลูกขึ้นเอง 3) การประมง เยี่ยมชม การเลี้ยงกุ้ง หอย ปู และ ปลา หรือการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ของการเกษตรประมง ที่ประสบความสำเร็จ 4) ฟาร์มปศุสัตว์ สัมผัสสัตว์เลี้ยงที่เป็นมิตร และร่วมสนุกกับ กิจกรรมในฟาร์ม อาทิ ซี่ม้า ไรدنมวัวและกิจกรรมอื่น ๆ และ 5) วัฒนธรรม ประเพณี และ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เป็นต้น (ชมรอส ดอเลาะ และ ประจวบ ทองศรี, 2562)

ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนครนายก ห่างจากตัวจังหวัดนครนายกประมาณ 15 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบ เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายและยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ คลองชลประทาน มีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ประชากรมีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มหมู่บ้านกระจายตัวไปตามพื้นที่การเกษตรกรรมในที่ดินของตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลทำให้ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนาเหมาะแก่การท่องเที่ยวนั้นเนื่องมาจากจังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นเมืองรองตั้งอยู่บนพื้นที่ภาคกลางและไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่น น้ำตกวังตะไคร้ น้ำตกสาลิกา น้ำตกนางรอง เขื่อนขุนด่านปราการชล และยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์ จึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและพักผ่อนตลอดทั้งปีรวมทั้งมีความสวยงามทางธรรมชาติและมีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก ปัจจุบันมีการเติบโตในธุรกิจท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น รีสอร์ท ที่พักตากอากาศ ฟาร์ม แหล่งช้อปปิ้ง ร้านอาหาร เป็นต้น ปัญหาของชุมชนคือชาวบ้านมีรายได้จากการเกษตรไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ผลผลิตขายได้น้อยลงและราคาถูกทำให้ไม่มีทุนในการทำเกษตรให้ได้คุณภาพเกิดการละทิ้งถิ่นฐานของลูกหลาน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จึงมีความสำคัญต่อชุมชนเนื่องจากจะ

ทำให้ชุมชนมีความตระหนักรู้ถึงประเด็นปัญหา สาธารณสุขของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน และนำภูมิปัญญาดั้งเดิมและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาร่วมกันในการจัดทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ บันเทิง การเรียนรู้ และเพื่อสนับสนุนการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายทรัพยากรทางการเกษตร สร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยการรวบรวมชุดความรู้ ข้อมูล จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ จัดทำเป็นเอกสารชุดความรู้ ประกอบด้วยฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน คือ 1) ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำมันข้าว 3) ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน 4) ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เขตพื้นที่บริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยมีประชากรในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ กลุ่มชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง จำนวน 15 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มชาวบ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูล คือ ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 รวมระยะเวลา 9 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ใช้แบบสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานในการทำวิจัย จากเว็บไซต์ เอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในส่วนของเอกสาร แบบสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว โดยทีมนักวิจัยผู้ร่วมวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มชาวบ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านนา โดยการสร้างแนวคำถามจากการ ทบทวนวรรณกรรม โดยคำถามนั้นสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้วิจัยใช้ การซักถาม พูดคุยแบบเป็นกันเอง เพื่อไม่ให้บุคคลซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลเกิดความตึงเครียดในการตอบคำถามที่จะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในการสัมภาษณ์การถามคำถามอาจมีการปรับเปลี่ยนลำดับคำถามได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์และความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นจริงมากที่สุด

3. การจัดทำเวทีชุมชนระดมความคิด แบบมีส่วนร่วมโดยนักวิจัยได้เชิญผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มชาวบ้าน ในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นในการดำเนินการศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ณ ที่ทำการชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง โดยได้ข้อสรุปกิจกรรมที่ชุมชนจะร่วมมือกันดำเนินการให้เกิดขึ้นในรูปแบบของฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน คือ 1) ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำมันข้าว 3) ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน 4) ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อพัฒนาให้ชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การจัดการข้อมูลหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับ ความเป็นจริง รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดย แบ่งเป็น 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบถึงแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมา 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบความแตกต่างของข้อมูลผู้วิจัยแต่ละคน เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ผู้วิจัยคนเดียว

ทั้งหมด 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบการตีความข้อมูลของผู้วิจัยแตกต่างจากการใช้ แนวคิด ทฤษฎีอย่างไร 4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยใช้การสังเกตควบคุมไปกับการซักถาม จากนั้นนำเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดทำฐานข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดทำตารางการสังเคราะห์ข้อมูลจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาลดทอนข้อมูล (Data Reduction) เพื่อกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย โดยจะทำตารางจัดระบบข้อมูลแยกเป็นประเภท จัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยการตีความ อันนำไปสู่ข้อสรุปเชิงอุปนัย เมื่อจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้จัดบันทึกไว้จากปรากฏการณ์ที่พบเห็นจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาพิจารณาประกอบเข้ากับตารางข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำเอกสารหลักฐานที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแยกแยะและจัดระเบียบข้อมูล เพื่อดูว่ามีส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษารวมทั้งจัดทำลำดับเวลาของเหตุการณ์ และตารางความถี่ของเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับ แล้วนำเสนอข้อมูลในรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบันของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง มีประชากรจำนวน 490 คน ครัวเรือนจำนวน 130 ครัวเรือน มีการรวบรวมผู้รู้ในแต่ละเรื่องที่ได้มีการถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติในชุมชน รวบรวมชุดความรู้ ข้อมูล จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้านเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ให้ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านได้ถ่ายทอดขยายความรู้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้จัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสนับสนุนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบ้านนาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจัดทำเป็นเอกสารชุดความรู้ขึ้น ศูนย์เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงบ้านวังไทรมาบข้างประกอบด้วยฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมวิถีชีวิตกระป๋อง (ควาย) ซึ่งเป็นการจัดการองค์ความรู้เรื่องข้าว การทำนาปลูกข้าว โดยเกิดขึ้นจากการเล็งเห็นว่าบ้านวังไทรเป็นพื้นที่ที่มีการทำนาเป็นจำนวนมาก หากนำมาเป็นฐานการเรียนรู้ให้กับประชาชน เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้กระบวนการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมโดยใช้กระป๋องในการไถนาและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการริเริ่มและการนำโดยผู้นำชุมชนได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน กลุ่มชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐและนักท่องเที่ยวของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง ได้กล่าวว่า “ผมกับชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวการเกษตรโดยเริ่มต้นจากการสร้างโฮมสเตย์ และร่วมมือกันสร้าง

อาชีพในชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสสร้างรายได้ให้ทุกครัวเรือน สืบเนื่องจากหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ เพิ่มแหล่งที่พักให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักผ่อนโดยเน้นที่สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เยี่ยมชมวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเที่ยวชมธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน เริ่มจากการทำกิจกรรมบ้านควายสอนคนเป็นการสาธิตวิธีการทำนาแบบวิถีไทยเดิม โดยใช้ควายไถนาแทนรถไถ ทำสะพานไม้ทอดยาวไปยังทุ่งนาเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาถ่ายรูปแต่ตอนนี้ผู้ฟังเลยต้องรู้ทึ่งไปก่อนก่อตั้งตลาดประชารัฐเพื่อจำหน่ายสินค้าจากชุมชนทำให้ให้ชาวบ้านมีสถานที่ในการนำสินค้าจากผลผลิตทางการเกษตรมาขายในตลาดเพื่อให้ชาวบ้านได้มีแนวทางประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ช่วยสร้างโอกาสในอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถทางการเกษตรสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน โดยใช้สถานที่ที่ศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านช่วยกันดำเนินการจัดซื้อที่ดินจำนวน 1 ไร่ ด้วยการทอดกฐินสามัคคีภายในชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างดำเนินการหาซื้อที่ดินโดยผม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน ต่อจากนั้นพวกเราได้ยกที่ดินทั้งหมดนี้ยกให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน และแบ่งเป็นสัดส่วนในการใช้งานของชุมชนซึ่งผมเองมองว่าการทำงานสิ่งใดต้องอาศัยแรงกายแรงใจ และบุคลากรที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนองค์กรให้ไปต่อได้ ต้องมีรากฐานที่ดี การดึงดูคนนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์จึงมีความง่าย และช่วยเปิดโอกาสทางการขายสินค้า โดยส่วนนี้ต้องแก้ปัญหาไปตามบริบทของชุมชนเป็นหลัก” (เอกชัย สมชื่อ, 2563)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ และการหาข้อมูลเกี่ยวกับงานเกษตร แล้วนำมาปรับใช้กับหมู่บ้าน กล่าวว่า “ผมทำหลายหน้าที่เรียกได้ว่าทุกฐานการเรียนรู้จะต้องมาช่วยผู้ใหญ่ และต้องไปร่วมอบรมเพื่อเรียนรู้กระบวนการทำฐานต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ไก่ชน ทำดินเพาะปลูก ทำปุ๋ยอินทรีย์ที่กลุ่มเกษตรกรบ้านวังไทรมาบข้างทำขายอยู่แล้วเพราะมีคุณภาพดี และใช้หลักอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีทำให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้นำถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเพื่อใช้ในโครงการส่วนพระองค์เป็นประจำทุกปี นอกจากจะสร้างความภาคภูมิใจ และยังสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภครอีกด้วย ช่วยดูแลที่พักโฮมสเตย์ดูแลเรื่องความปลอดภัย ความสะอาดของที่พัก” (สำราญ ฉิมพลี, 2563)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องการทำปุ๋ยหมัก กล่าวว่า “หน้าที่ผมคือต้องช่วยงานทุกอย่างของผู้ใหญ่บ้าน และได้รับมอบหมายให้ลงมือทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอัดเม็ดดินปลูกต้นไม้ทุกอย่างต้องปลอดสารเคมีเพื่อขายหรือแจกจ่ายให้กับเกษตรกรหรือชาวบ้านในชุมชนในราคาอย่ามเยาว่า เพื่อช่วยประหยัดต้นทุนในการทำเกษตรกรรมของชาวบ้าน และช่วยลดปัญหาความเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ซึ่งก่อนหน้านี้นี้มีชาวบ้านป่วยคาดว่ามาจากการบริโภคข้าว ผักที่มีสารเคมีเจอบนมากเกินไปทางหน่วยงานราชการเช่นเกษตรอำเภอบ้านนาเข้ามาให้ความรู้เรื่องการเกษตรปลอดสารเคมีว่าดีต่อสุขภาพของชุมชน

พวกเราจึงหารือกันแล้วเริ่มไปเรียนรู้วิธีผลิตแล้วนำกลับมาทำในชุมชน” (จิรพันธ์ แก่นบำรุง, 2563)

ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวว่า “อาชีพการทำนา ปัญหาที่ชาวบ้านประสบคือเรื่องการขาดแหล่งน้ำ เพราะน้ำคือหัวใจหลักของการทำนา เนื่องจากในพื้นที่บ้านวังไทรต้องประสบปัญหาภัยแล้งมาต่อเนื่อง แหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอเพราะการทำนาต้องใช้น้ำเยอะ ส่วนน้ำบาดาลที่ครอบครัวต้องขุดไว้ใช้ให้เพียงพอแค่การอุปโภคในครัวเรือนเท่านั้น ผมและผู้ใหญ่บ้านก็ขอให้หน่วยงานของรัฐช่วยขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำนาปลูกพืชผักผลไม้ ตอนนี้มีสระน้ำใหญ่ที่เป็นส่วนกลางของชุมชน พวกเราก็หารือกันว่า จะเลี้ยงปลาและด้านบนของบ่อปลาก็จะเลี้ยงไก่บนบ่อปลา เพื่อให้มูลไก่เป็นอาหารปลารวมถึงเป็นตัววัดคุณภาพน้ำอีกวิธีหนึ่ง และยังเป็นการเพิ่มแร่ธาตุให้แก่ น้ำอีกด้วย เนื่องจากน้ำส่วนมากถูกดึงมาจากการขุดบ่อน้ำบาดาลทำให้น้ำขาดแร่ธาตุและไม่มีคุณภาพเพียงพอต่อการเพาะปลูก ทั้งนี้ทั้งการเลี้ยงและการเลี้ยงไก่นั้นก็เพื่อนำผลผลิตมาสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง” (เรื่อง ทวีทรัพย์, 2563)

จากคำกล่าวของผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงทำให้เกิดฐานการเรียนรู้ที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันดำเนินการประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ดเพื่อฟื้นฟูดินลดการใช้สารเคมีของเกษตรกร ฐานการเพาะปลูกพืชผักและสมุนไพรในรูปแบบการเกษตรอินทรีย์ เช่น ปลูกผักปลอดสารพิษ ปลูกผักตัดใบ ปลูกผักสมุนไพร ฐานการเลี้ยงปลาโดยการขุดบ่อเลี้ยงปลา ส่วนด้านบนของบ่อปลาจะปลูกสร้างเรือนเลี้ยงไก่เพื่อให้มูลไก่ตกลงในบ่อปลาเพื่อให้เป็นอาหารปลาเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการนำเงินไปซื้ออาหารเพื่อมาเลี้ยงปลา การเลี้ยงไก่สายพันธุ์ไก่ชน สายพันธุ์ไก่พื้นบ้านเพื่อจำหน่าย โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการในรูปแบบเหลือจากการใช้บริโภคภายในครัวเรือนแล้วจึงนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ โดยดำเนินการในวิถีที่ชาวบ้านมีผลผลิตเดิมที่ทำอยู่ นำมาจำหน่ายโดยการให้ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยที่ทำมาจากธรรมชาติไม่ทำลายดินและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ดำเนินการฟื้นฟูดินด้วยการปรับสภาพดินให้มีความสมบูรณ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่เคยพบว่าดินในพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่ของชุมชนแต่เดิมนั้นประสบปัญหาดินเปรี้ยวทำให้ได้ผลผลิตน้อย แนวทางการลดการใช้สารเคมีในชุมชนได้ร่วมมือกันดำเนินการลักษณะครบวงจรในพื้นที่เดียว คาดว่าในเดือนธันวาคม 2563 ชาวบ้านในชุมชนจะเริ่มนำผลผลิตจากการดำเนินการด้านการเกษตรอินทรีย์ผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษออกมาจำหน่ายเพิ่มอีกหลากหลายผลิตภัณฑ์

จากปัญหาการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรกรรม ชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างยังได้ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาการใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมด้านการเกษตรจึงได้ประสานงานกับกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลมาช่วยดูแลเรื่องน้ำเพื่อชาวบ้านจะสามารถนำน้ำมาใช้ในการเกษตร เช่น การทำนาปลูกข้าว การเลี้ยงปลา ปลูกพืชผักและผลไม้ ได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์มีชีวิตและพืชผักผลไม้ โดยทางกรมทรัพยากรน้ำ

บาดาลจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยการตรวจวัดความเหมาะสมของน้ำและการกำหนดการใช้แหล่งเก็บน้ำ เช่น ถ้าชาวบ้านนำน้ำออกเป็นจำนวนเท่าไร ก็จะนำน้ำมาเพิ่มเติมน้ำที่ขาดหายไปตามจำนวนเท่านั้นเพื่อมิให้น้ำขาดแคลน เพราะประเด็นสำคัญที่สุดของการทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำการเกษตรต่าง ๆ ต้องใช้น้ำเป็นปัจจัยหลักในการทำเกษตร ถ้าขาดน้ำทุกอย่างที่จะทำการเกษตรจะไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ตามที่ ผู้ใหญ่บ้าน คุณเอกชัย สมชื่อ ได้ให้ข้อคิดในการทำการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง และเรื่องที่คุณใหญ่บ้านให้ความสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนถ้าขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้เช่นกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการทำงานเพื่อให้ลุล่วงไปตามที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างต้องการ

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีชุมชนระดมความคิดแบบมีส่วนร่วมจึงนำมาสรุปรูปแบบกิจกรรมของชุมชน ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการนำองค์ความรู้เรื่องการทำนาปลูกข้าว ซึ่งเกิดขึ้นจากการเล็งเห็นว่าบ้านวังไทรเป็นพื้นที่ที่มีการทำนาเป็นจำนวนมาก หากนำมาเป็นฐานการเรียนรู้ให้กับประชาชน เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้กระบวนการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมโดยใช้กระบือในการไถนาแทนรถไถ และพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย กิจกรรมวิถีชีวิตเกษตรกรรมมุ่งเน้นการเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำนาปลูกข้าวปลอดสารพิษ การปลูกผักปลอดสารพิษ (ผักตัดใบ เช่น คะน้า ผักบุ้ง ชะอม สมุนไพรพื้นบ้าน) การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ไก่ชน การเลี้ยงไก่บนบ่อปลา การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด การผลิตดินปลูกต้นไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำนมข้าว จากองค์ความรู้เรื่องการทำนาปลูกข้าวปลอดสารพิษ เกิดขึ้นจากการเล็งเห็นว่าบ้านวังไทรมาบช้างเป็นพื้นที่ที่มีการทำนาเป็นจำนวนมาก หากนำข้าวมาเป็นส่วนผสมในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ เช่น สบู่ แชมพูสระผม ครีมนวดผม โลชั่นทาผิว น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า เป็นต้น ก็จะช่วยส่งเสริมคุณภาพการเพาะปลูกข้าวให้แก่เกษตรกรรวมถึงยังเป็นการเพิ่มราคาให้กับผลผลิตข้าวของเกษตรกรและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากการนำผลผลิตจากข้าวมาช่วยเพิ่มมูลค่าให้มากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์จากส่วนผสมของข้าวมาเป็นจุดขายสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและยังสามารถนำมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาช่องทางการจำหน่ายไปยังโรงแรม รีสอร์ท และโฮมสเตย์ในพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่ในจังหวัดนครนายกเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ภาพที่ 2 ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำนมข้าว

3. ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน เพื่อการอนุรักษ์อาหารไทยพื้นบ้านของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้างไม่ให้เลือนหายไป เช่น ไก่นอกหม้อ กล้วยฉาบ มันฉาบ น้ำพริกพื้นบ้าน เป็นต้น ด้วยการก่อตั้งศูนย์อาหาร ประกอบด้วย ร้านจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน คาเฟ่กาแฟสด และเปิดร้านขายของฝากของที่ระลึกเพื่อเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการและซื้อของฝากก่อนกลับบ้าน ทั้งนี้เป็นการเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้เกิดขึ้นกับชุมชนทุกวัน

ภาพที่ 3 ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน

4. ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่มีความพร้อมในการจัดการตกแต่งที่พักเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาพักเพื่อชมธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกรซึ่งจะทำให้กลุ่มชาวบ้านมีรายได้หมุนเวียนในชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างจากการได้มีโอกาสได้ค่าเช่าที่พัก การขายอาหาร เครื่องดื่ม และของฝากของที่ระลึก ปัจจุบันโฮมสเตย์ของชุมชนตั้งอยู่ในตัวบ้านของชาวบ้านและกระจายในพื้นที่ มีจำนวน 20 ครัวเรือนโดยประมาณ โดยเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพักต้องพักร่วมบ้านกับเจ้าของบ้าน ทั้งนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องของการอำนวยความสะดวก ในกรณีที่นักท่องเที่ยวบางคนต้องการความเป็นส่วนตัว จุดเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงต้องจัดตั้งแหล่งที่พักให้กับนักท่องเที่ยว แต่ต้องใช้งบประมาณจำนวนหนึ่ง จึงทำธุรกิจในรูปแบบโฮมสเตย์ขึ้น โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาพักในบ้านของชาวบ้านได้ในราคา 500 บาท/คน/คืน หรือในกรณีที่มาเป็นหมู่คณะอาจจะมีการปรับลดราคาให้กับนักท่องเที่ยวได้ โฮมสเตย์ถือว่ามีความสำคัญกับนักท่องเที่ยวมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นและสิ่งหนึ่งที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ก่อให้เกิดรายได้และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสในการขายสินค้าของคนในชุมชน มุ่งเน้นการเรียนรู้และความเป็นอยู่ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก

ภาพที่ 4 ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า สภาพปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านร่วมมือกันพัฒนาให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรม และการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งวิถีดั้งเดิม ซึ่งชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างได้ร่วมกันพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดเป็นฐานการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 4 ฐานคือ 1) ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการนำองค์ความรู้เรื่องการทำนาปลูกข้าวแบบดั้งเดิมโดยใช้กระบือในการไถนาแทนรถไถประกอบด้วย กิจกรรมวิถีชีวิตเกษตรกรรมมุ่งเน้นการเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำนาปลูกข้าวปลอดสารพิษ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด เป็นต้น 2) ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำมันข้าว การนำข้าวมาเป็นส่วนผสมในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ เช่น สบู่ แชมพูสระผม ครีมนวดผผ โลชั่นทาผิว น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำข้าวมาเป็นจุดขายสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน 3) ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้านเป็นการอนุรักษ์อาหารไทยพื้นบ้านของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างไม่ให้เลือนหายไป เช่น ไก่นอกหม้อ น้ำพริกพื้นบ้าน เป็นต้น 4) ฐานการเรียนรู้กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาพักเพื่อชื่นชมธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร จากการร่วมมือกันของผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้าน ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างเพื่อ พักผ่อนหย่อนใจ ชื่นชมธรรมชาติ ร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ การเรียนรู้การทำเกษตรกรรม วิถีชีวิตของเกษตรกรให้คงอยู่และเพื่อสนับสนุนการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรและชาวบ้าน แต่ยังคงพบ

ปัญหาการขาดความสนใจจากนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเยี่ยมชมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งพบปัญหาการขาดบุคลากรที่จะมาให้บริการนักท่องเที่ยว ยังขาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออฟไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ทำให้ยังไม่สามารถสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนไปให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมพา หิรัญกิตติ และคณะ การศึกษา พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยว่าควรจัดตั้งศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งซื้อสินค้าเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียด ความสวยงามของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การดูแลรักษา สภาพแวดล้อม ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม ความเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเคยท่องเที่ยวเชิงเกษตรรวมครั้งนี้ด้วย จำนวน 4 ครั้ง โดยในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,500 บาท โดยเดินทางแบบเข้าไป - เย็นกลับ มากกว่านักท่องเที่ยวพักค้างแรม โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวพักค้างแรม จำนวน 1 คืน ในการเดินทางแต่ละครั้ง โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวชอบการท่องเที่ยวรูปแบบสวนผลไม้ รองลงมา คือ รูปแบบเกษตรแบบผสมผสาน และรูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ตามลำดับ (พิมพา หิรัญกิตติ และคณะ, 2557) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณีรัตน์ สุขเกษม การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี จำแนกได้ 6 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) ด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น 4) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5) ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และ 6) ด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (มณีรัตน์ สุขเกษม, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง กลุ่มชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร่วมกันพัฒนาให้เกิดเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวที่ชุมชนบ้านวังไทรมาบช้างประกอบไปด้วย 4 ฐานคือ 1) ฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นกิจกรรมการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมโดยใช้กระบือในการไถนา กิจกรรมวิถีชีวิตเกษตรกร 2) ฐานการเรียนรู้การผลิตเครื่องสำอางค์จากน้ำมันข้าว เป็นการนำข้าวมาเป็นส่วนผสมในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ เช่น

สบู่ แชมพูสระผม ครีมนวดผม โลชั่นทาผิว น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า เป็นต้น 3) ฐานการเรียนรู้การผลิตอาหารพื้นบ้าน การอนุรักษ์อาหารไทยพื้นบ้านของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้างไม่ให้เลือนหายไป เช่น ไก่อกหม้อ ก๋วยเตี๋ยว มันฉาบ น้ำพริกพื้นบ้าน เป็นต้น 4) ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร ซึ่งนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาพักเพื่อชมธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินกับวิถีชีวิตเกษตรกรและความเป็นอยู่ของชาวบ้านผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนจากการขายผลิตผลทางการเกษตรและสินค้าอื่น ๆ ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพทำกินและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตเกษตรกรให้คงอยู่ต่อไป ข้อเสนอแนะมีดังนี้ 1) การร่วมมือกันของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ประสบความสำเร็จควรมีเอกลักษณ์ของรูปแบบเชิงเกษตรที่เป็นของชุมชน ด้วยการนำเอาวิถีการดำเนินชีวิตดั้งเดิมมาสร้างเอกลักษณ์ 2) หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาสนับสนุนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์ให้แก่นักท่องเที่ยว 3) ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อการส่งเสริมการตลาดให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเต็มรูปแบบ และการอบรมบุคลากรให้มาทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศน์

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง การวางรูปแบบและกลยุทธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และชาวบ้านชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา ในการอำนวยความสะดวกต่อการลงพื้นที่วิจัยและมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ในการสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จิรนนท์ เข็มจันทร์. (2561). มุมมองต่อการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 36(2), 162-167.
- จิรพันธ์ แก่นบำรุง. (22 สิงหาคม 2563). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบข้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. (รัชฎาพร บุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)

- ซั่มรอฮ ดอเลาะ และประจวบ ทองศรี. (2562). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นหยงเปาว์ ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 37(1), 80-111.
- พิมพา หิรัญกิตติ และคณะ. (2557). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 28(88), 362-384.
- มณีนรัตน์ สุขเกษม. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลงิ้วเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 10(4), 97-112.
- เรื่อง ทวีทรัพย์. (22 สิงหาคม 2563). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. (รัฐภาพร บุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม. (2557). การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำราญ ฉิมพลี. (22 สิงหาคม 2563). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. (รัฐภาพร บุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)
- เอกชัย สมชื่อ. (22 สิงหาคม 2563). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านวังไทรมาบช้าง ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. (รัฐภาพร บุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)
- Na Songkhla, T. (2011). Interaction Between Agrotourism and Local Agricultural Resources Management: A case of Changklang Agrotourism, Nakornsritammarat Province. MIS Journal of Naresuan University, 6(2), 1-12.
- Toomhirun, C. (2013). Agro - Tourism Management, Activities in Agro - Tourism, Chapter 10 [In Thai]. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.